

LIMBA ROMÂNĂ VORBITĂ AZI. STEREOTIPIE ȘI KITSCH

DOI: 10.35923/978-630-327-052-4/11

Simona CONSTANTINOVICI
Universitatea de Vest din Timișoara
e-mail: simona.constantinovici@e-uvv.ro

The Romanian Language Spoken Today. Stereotypy and Kitsch

Abstract: This paper will focus its attention on those lexical and stylistic aspects that substantially change the profile of the spoken Romanian language in the postmodern era. Firstly, we will analyze the dynamics of the use of repetitive lexical units or structures, which ultimately lead to stereotypy and redundancy in the oral discourse updated in everyday conversations. Incidental words, Romanian or foreign, which have entered the spoken Romanian language through different ways, will be the subject of another chapter. We will discuss, from the perspective of the unaesthetic in language, lexical surplus formulas, adverbs, semi-adverbs or zombie words, which we frequently use in oral expression, to outline an idea. All these words that function in an incidental regime are verbal tics, from the use of which we finally escape with difficulty. Additionally, within the logic of the same generic semantics, we will deal with the forms of kitsch manifestation in spoken Romanian. All these occurrences certify the degree of flexibility of the spoken Romanian language, and simultaneously, of its continue semantic degradation, showing what the word is heading towards, in the splendor and misery of its earthly orality.

Keywords: *Romanian; language; barbarism; semi-adverbs; stereotypy; kitsch.*

Rezumat: Prezenta lucrare își va canaliza atenția asupra acelor aspecte lexicale și stilistice care modifică substanțial profilul limbii

române vorbite în era postmodernă. Vom urmări, în primul rând, dinamica utilizării unor unități sau structuri lexicale repetitive, care conduc, în ultimă instanță, spre stereotipie și redundanță la nivelul discursului oral actualizat în conversațiile uzuale. Cuvintele incidente, românești sau străine, intrate pe diferite căi în româna vorbită, vor face obiectul altui capitol. Vom interpreta, din perspectiva inesteticului în limbă, formulele de surplus lexical, adverbele, semiadverbele sau cuvintele-zombie, de care ne slujim, în mod frecvent, în exprimarea orală, pentru a da contur unei idei. Toate aceste cuvinte care funcționează în regim de incidență sunt ticuri verbale de la folosirea cărora ne sustragem, finalmente, cu dificultate. De asemenea, în logica aceluiași semantism generic, vom trata formele de manifestare ale kitschului în româna vorbită. Toate aceste ocurențe certifică gradul de flexibilitate a limbii române vorbite, de, în același timp, continuă degradare semantică a sa, arătând înspre ce se îndreaptă cuvântul, în splendoarea și mizeria oralității sale funciare.

Cuvinte-cheie: *română, limbă, barbarism, semiadverbe, stereotipie, kitsch.*

Harta limbii vorbite și rețeaua din spatele limbajului. Cercetătorul Albert-Laszló Barabási, în lucrarea de pionierat, *Linked. Noua știință a rețelelor*, publicată, în 2017, în traducere românească, la Editura Brumar din Timișoara, vorbește, accesând valențele unei limbi universale, integratoare, transdisciplinare, (și) despre „rețeaua din limbaj” (Barabási 2017, 120) sau „rețeaua din spatele limbajului” (*ibidem*, 117). Această sintagmă traduce starea de echilibru sau de dezechilibru dintre cele două instanțe, gândirea și limba. Limba nu este decât reflexul unui mod de a gândi. Dacă apare un derapaj în gândire, presupunând că ea este solicitată constant pe o singură dimensiune, acest fapt se va reflecta în limbă, inevitabil. Efectul acesta, de oglindire a unei realități într-alta, concură la stabilirea unor rețele de semnificație dominante, în care nodurile susțin întregul proces de numire/semnificare, prin legăturile pe care le face, desface și reface, în mod continuu, programat, ghidat, prin fenomenul analogiei, spre exemplu, sau total aleatoriu. Dacă preluăm terminologia lui Euler, din matematică, sistemul unei limbi ar putea fi privit ca un graf complex, mai precis, ca „o colecție de *noduri* conectate prin *legături*” (Barabási 2017, 17). Interconectivitatea dintre subsisteme este esențială. Gândim această interconectivitate în

limitele unei topologii adaptate sistemului lingvistic, asemănătoare cu o „structură matematică definită pe un spațiu cu ajutorul unor părți ale acestui spațiu” (DEX 1996). Astfel, harta limbii nu va fi imuabilă, dată o dată pentru totdeauna. Pe axa temporalității, ea suferă transformări. Se poate remarca faptul că se deplasează unghiurile de interes, în cercetarea faptelor de limbă. Se remodelează zonele, cu concursul locutorilor și al presiunilor exercitate asupra fiecărui subsistem, precum și asupra sistemului limbii, în ansamblul său.

Ne aflăm, actualmente, într-o fază de manifestare lingvistică acută a postmodernității. Ne interesează perioada de după 1989, de trei decenii, în care limba vorbită și cea scrisă au devenit instrumente în afirmarea unor spații noi ale creativității. Cum bine se știe, libertatea de exprimare fără precedent, nevoia și pofta de a fi creativ s-au produs prin presa scrisă și vorbită. Aceasta a jucat un rol important, care nu poate fi ignorat. Încercarea de scanare, de panoramare a unor excrescențe, a unor flagrante în mutațiile limbii, în acțiunile ei permanente de a se redefini, de a-și păstra, totodată, nucleul dominant, devine o misiune dificilă. Arhitectura limbii permite să se acționeze asupra sistemului fără a-l distruge. Ea are, ca orice organism viu, puterea de a se regenera, de a inventa noi elemente de menținere în rețeaua echilibrului, a ordinii sistemice.

Harta presiunilor exercitate asupra sistemului limbii este formată din hărți mai mici. Una dintre acestea ar putea fi ilustrată prin dinamica prefixoidelor superlativului. O simplă accesare a DCR III ne permite să observăm câte ocurențe avem, în româna actuală, pentru toate prefixoidele de acest fel: *mega-*, *hiper-*, *super-*, *supra-*, *extra-* etc. Tot din același resort tematic, al superlativului, fac parte formulele de exprimare a mirării accentuate, transpuse, la nivelul limbajului, în ticuri, în automatisme de limbaj: *Ce fain!*, *Ce frumos!*, *Cât de tare!*, *Cât de mișto!*, *Incredibil!* etc.

Dicționare care să surprindă, din toate unghiurile, diversitatea acestor schimbări din limba vorbită nu pot exista, în adevăratul sens al cuvântului. Spre exemplu, *feeling* a apărut de mult timp în limba vorbită, dar nu-l vom afla în dicționarele uzuale. Poate fi reperat în variante online ale acestora, care adaugă, din mers, cuvinte și sensuri noi. Deși avem, în română, o gamă largă de corespondente lexicale, *feeling* e preferat, în oralitate, și pentru sonoritatea lui exotică. *Chapeau!* sau *Chapeau bas!* face parte din aceeași arie de interes, echivalând, din nou, un superlativ. Intruziunile lexicale frapante, la început, pot deveni, în timp, uzuale. Româna nu are un dicționar

al expresiilor familiare, prezente mai cu seamă în limba vorbită, asemenea francezei sau altor limbi romanice.

Contactul cu o pluralitate de domenii care-și revendică întâietatea sau doar se suprapun în angrenajul limbajului oral, denotă o glisare între spații lexicale, semantice, stilistice la care nici nu ne-am fi gândit odinioară. Această pânză densă, această întrețesere de stiluri ori de limbaje diferite a generat, la nivelul vorbirii, o adaptare din mers, cu toate neajunsurile care decurg din acest gest. Dinspre domeniul socio-politicului, dinspre cel al informaticii¹, dinspre limbajul sportiv, ne vin, probabil, cei mai mulți stimuli, cele mai multe secvențe lexicale noi.

Ca exemple de cuvinte folosite, la modul curent, în vorbire, amintim, printr-o extragere aleatorie: *hacker, selfie/ groupie, hashtag, vintage, cool, deadline, feeling, pub* etc. Reziduurile de limbaj vin, de regulă, la pachet cu cele comportamentale. Limbajul tinerilor e o prelungire a comportamentului cu care se afișează în public. Te porți într-un anume sens, vorbești altfel, ești diferit. Comunicarea orală își stabilește alți centri gravitaționali. Nota distinctivă e dată de faptul că nu există conversație fără inserție de termeni străini. Cei informatici par să dețin supremația, dacă până și bunica a fost obligată de copii și nepoți, ca măsură de protecție și supraveghere, să poarte în poșetă un telefon mobil pentru seniori. Știe să-l activeze, să-l reseteze, se sperie, însă, când apare o lumină roșie, intermitentă, în partea de sus a ecranului.

Distanța dintre cuvintele vechi și cele noi pare să se mărească văzând cu ochii, când, de fapt, orice cuvânt se află, azi, la distanță de câteva click-uri de un altul, într-o imensă rețea care nu obosește să-și adauge alte noduri, alte legături, în nevoia de a cuceri noi spații ale cunoașterii sau de a le consolida pe cele deja existente. Frecvența cu care folosim un cuvânt e un indicator al

¹ Vezi corpusul impresionant și deschis de termeni care structurează limbajul informatic, intrând, mulți dintre ei, în limba comună: *accesa, bit, bitcoin* (monedă digitală), *blog, blogger, blogging, calculator, cartelă, cibernetică, cibernetică, ciborg, cip, microcip, click, cod, computer, computereză* (colocvial), *copy-paste, cyberatac/ ciberatac, cyberinfractor/ ciberinfractor, cybernaut/ cibernaut, cyberspațiu/ ciberpațiu, cyberterorism/ ciberterorism, digital, digitaliza, DVD, DVD writer, ecran, fișier, hacker, hackreală* (colocvial), *hard, hard disk, informatician, internet, interneteză* (colocvial), *IT-ist, link, memorie (RAM), memorie portabilă, monitor, mouse/ maus, phishing, placă* (de bază, video, de sunet), *procesa, procesor, ransomware, scana, scanner, sistem informatic, soft, spam, stick, virus, virusa, vlog, vlogger, vlogging* etc.

cunoașterii lui, la un moment dat. Or, istoria cuvintelor ne învață că nu putem fixa în platoșă un cuvânt, o expresie, oricât de utilizate ar fi acestea.

Rețeaua din spatele limbajului constă și în reșezarea, în ordine prioritară, a straturilor de semnificație. În mod constant, acolo se produc mutații, cele mai multe fiind neconștientizate. Unele cuvinte, sintagme sau sensuri dispar, altele le vor lua locul, într-o mișcare care nu afectează trunchiul, nucleul limbajului, al vocabularului folosit de un individ. Asupra sistemului unei limbi se vor exercita întotdeauna presiuni calibrate diferit. Întotdeauna sistemul va răspunde într-un anumit fel. Fiecare sistem lingvistic deține un înveliș protector, o, cu alte cuvinte, capacitate de a se menține nealterat sau, mai precis, de a respinge stimulii negativi, de a-i redirecționa sau de a-i converti, de a face față presiunilor puternice, repetate, exercitate pe un anumit segment al construcției sale.

Cuvinte incidente (românești sau străine) în româna vorbită. Este binecunoscut faptul că *limba vorbită* nu se supune categoric normelor limbii române, tiparelor lingvistice, așa cum au fost ele postulate în gramatici și tratate de limbă. Beneficiază de libertate, din postura ei de variantă rebelă, necenzurată, a limbii standard. *Limba vorbită* e locul în care se întâmplă multiple *derapaje*, de la cele care țin de folosirea greșită ori inadecvată a unor cuvinte, prin necunoașterea sensului lor, prin neadecvare la context sau doar printr-o simplă precipitare în rostire. Vrei să spui mult și timpul nu-ți permite, prin urmare, riști ca, din grabă, să deformezi cuvinte, să intervertești ordinea unor silabe din structura lor.

Derapaje apar și-n topică, în poziționarea cuvintelor în frazele rostite. Radu Paraschivescu vorbea despre proasta, inadecvata plasare a unor semiadverbe (*mai, cam* etc.) în discursul oral. Corpul lor fonetic redus le permite să se gliseze oriunde. Se poate forța puțin nota și vorbi despre un fel de *ubicuitate* a lor. Există preconcepția că ele pot să apară, în mod aleatoriu, în discurs fără a perturba logica, coerența frazării. Limba scapă de sub control și permite intruziunea lor redundantă, permutarea lor fără discernământ. E vorba aici și de „simțul limbii”. Nu ține neapărat de ceea ce ai învățat la școală. Sunt habitudini în rostire de care cu dificultate ar putea să se debaraseze locutorul. Chiar dacă i se atrage atenția asupra unor greșeli comise, el nu conștientizează întotdeauna impactul pe care utilizarea eronată a unor cuvinte l-ar putea produce în timp.

Multe ar fi de spus despre „balastul”, acel surplus inestetic, imposibil de evaluat, într-o primă instanță, care apare în exprimarea orală. Acele cuvinte

de umplutură, poziționate adesea aiurea, acele adverbe sau semiadverbe de care ne „sprijinim” pentru a da contur unei idei. Sau cuvinte-zombie, care acționează ca niște fantomatice apariții în discursul oral (*păi, zău, hai, mă lași?, deci, evident, știi* etc.). Ca o constatare, dintre acestea, *Hai, (mă), mă lași?* sau, simplu, *Mă lași?* e folosit nu doar de către tineri, cum s-ar putea crede. Nu mică mi-a fost mirarea când, în urmă cu câteva veri, în niște discuții telefonice prelungite cu mama, am observat că, de la o vreme, preferă să încheie o frazare cu țintă, adică în registru semantic de bârfă autohtonă, cu această structură: „Hai, mă lași?”. În gura unei octogenare, acest tip de exprimare pare ciudat, ușor impropriu. Semantismul acestei formule pare că e orientat înspre interlocutor, când, de fapt, asistăm, în vorbire, la o desemantizare frapantă. E din gama aceluși, mai sus invocat, „balast”. E posibil să fi fost preluat dintr-o emisiune TV, mama fiind, ca orice pensionar, o vajnică apărătoare a canalelor de televiziune, fără de care – îmi spunea, adesea –, nu ar mai putea trăi. Dependența față de acestea creează, în subsidiar, dependența față de unele cuvinte sau structuri sintactice îndelung vehiculate. S-a lăsat influențată, s-a produs o grefă de materie lingvistică nouă, neutilizată, peste una veche. Apare, astfel, un context bizar. Exprimarea își permite să alunece înspre zona argoului involuntar. Această exprimare nu este conștientizată. A fost de nenumărate ori auzită și, în timp, este preluată, intervine procesul de imitație, atât de cunoscut. Limba funcțională câștigă în fața limbii istorice? Limba istorică e nucleul dur, ceea ce rămâne intact, peste care adăugăm straturi de noutate lingvistică.

Toate aceste exemple intră în aria ticurilor de limbaj, a acelor automatisme care însoțesc, în mod, dezagreabil, discursul, devenind, prin repetare năucitoare, adevărați paraziți lexicali. Sunt obiceiuri lingvistice, aspecte ale unei limbi în continuă reasamblare. Intră aici și o suită de alte locuri binecunoscute ale discursului oral sau scris: „metadiscursul, avertizările, echivocitatea, scuzele, narcisismul profesional, clișeele, metaforele amestecate, metaconcepțiile, substantivele zombie și pasivele inutile” (Pinker 2015, 77).

Conectorii frastici și transfrastici. Caragiale, în *Momente și schițe*, a surprins, cum nu se poate mai bine, rolul conectorilor frastici și transfrastici (Constantinovici 2010, 86-91). În orice limbă, există această impregnare a discursului oral cu elemente de umplutură sau cu zone tampon, cu, dacă fraza e mai lungă, unele reluări sau intensificări prin apel la figurile redundanței. Spre exemplu, *păi*, cuvânt monosilabic, permutabil cu ușurință în frază,

poziționat în capul propoziției, scoate discursul din zona literarului. E stimul în stilul colocvial, în care tonurile și reflexele discursive sunt cu totul altele ca-n limba literară.

Radu Paraschivescu oferă, în câteva dintre cărțile publicate în ultimii ani (vezi doar una dintre acestea, *Muște pe parbrizul vieții: nou catalog de perle*, apărută la Humanitas, în 2014), corpusuri de contexte în care limba își trasează alte coordonate de funcționare, alterând firescul, îndepărtându-se de normalitate. *Păi* certifică nesiguranța, funcționează în regim explicativ și nu are corespondent, aceasta însemnând că poate fi eliminat fără a prejudicia discursul oral.

Sigur, desigur, evident, parcă și altele sunt adverbe pe care le-am putea numi „de siguranță”. Primele trei, accentuează informația. *Parcă* funcționează în registrul dubitației. Vorbirea e, din acest punct de vedere, profund postmodernă. Dinamitează coerența, fragmentează discursul, îl hibridizează. O altă paletă de conectori frastici, considerați a fi mai elevați, ar include termeni de genul: *aproape, aproximativ, așa și așa, relativ, aparent, cum s-ar spune, oarecum, într-un fel, într-o oarecare măsură* etc., forme ale unei angajări defectuoase în discurs. Locutorii nu cred foarte mult în ceea ce spun sau sunt antrenați într-o pânză densă de semnificații, fapt ce conduce la o nefirească gestionare a frazei. Discursul creat trece pe lângă ei, instaurând o stare de echivocitate și instabilitate semantică. Pinker numește aceste apariții, cu o binevenită metaforă, „ghemotoace de puț” (Pinker 2015, 61), sugerând că este vorba despre niște spații de aparent confort lingvistic, intervertibile și ușor de transpus ulterior într-un discurs traductiv. Starea creată este de „echivocitate compulsivă” (*ibidem*), cu trimitere la caracterul maladiv al generării unui discurs care se hrănește din impotențe lexicale și stilistice.

Barbarismele în româna vorbită. Derapajul semantic și stilistic poate să fie provocat de folosirea în exces a barbarismelor de coloraturi lingvistice diferite (împrumuturi din engleză, cele mai multe), a acelor cuvinte poposite în română fără a suferi procesul firesc de adaptare. Le auzim frecvent, ca un refren de proastă calitate, ne ispitesc și pe noi, ne lăsăm ademeniți, le folosim pentru că e la modă, pentru că, altfel, comunicarea nu ar mai fi aceeași. Barbarismul sau un anumit fel de exprimare cosmopolită a devenit poartă de intrare în comunicare. Sau, mai bine spus, moneda cu care deschizi sensul unei comunicări în plin secol XXI.

Limba vorbită este locul în care prind viață nenumărate barbarisme. E ca o insulă plutitoare, din acest punct de vedere. Valurile de pe margini ar putea să le alunge pe unele dintre acestea. Altele, mai puternice, utilizate repetat de masa largă a vorbitorilor, se vor impune, vor prinde avânt și vor da, în timp, probabil, naștere la alte formații lexicale, neașteptate, inedite. *Ok, ever, never, so, bref, voilà, cool, so what, ous* și sintagmele care le cuprind pe acestea, niște reziduuri lexicale, impotente, palide reproduceri ale unei gândiri minimaliste, reduționiste. Cuvinte care funcționează în regim de incidență, la fel ca cele pe care le-am menționat mai sus (*zău, deci, păi, evident*). Ticuri verbale finalmente, din care ne sustragem cu dificultate, recurgând la altele, la fel de dezagreabile, la fel de inutile. Cuvinte care certifică gradul de instabilitate al limbii române vorbite, care arată înspre ce se îndreaptă cuvântul în splendoarea și mizeria oralității sale funciare. *Oups* (< engl. *oops*) e un fel de *vai* de pe la noi, să-i zicem criptat. E onomatopeic, dar, parcă, mai mult ca niciodată, limba vorbită își etalează arsenalul ei onomatopeic în văzul tuturor spectatorilor, neutri sau nu. E manifestarea în formă precipitată, scurtă, a realității sufletești, e ceea ce lingviștii numesc, cu un termen format prin compunere în limba latină și împrumutat de noi de la francezi, *brevilocvență*.

Mergi cu mijloacele de transport în comun (autobuz, tramvai, metrou) și, fără să vrei, îi auzi pe oameni vorbind. Pe tineri, folosind, o română profund americanizată, cu *fuck, shit, of course, ever, never, what, man, you know*, devenite ticuri. Ocurența lor e covârșitoare în vorbire, paralizantă. Aceste ticuri anglo-americane instalează stereotipia în limbă, câștigă teren și scurtcircuitează sistemul lexical și semantic.

Dacă într-o limbă pătrund mulți termeni străini, profilul ei se va modifica, stilul va fi altul. Dispare acea omogenitate proprie unei limbi, marca ei distinctivă. Limbajul informatic, în ultimii ani, invadează limba vorbită. Aproape că nu mai există discurs oral fără apel la termeni din acest segment de activitate, la anglicisme, cu alte cuvinte. Posesorii de telefon mobil, smartphone, tabletă sau computer vor folosi termeni informatici. Mulți dintre aceștia au intrat într-un fond comun, sunt indispensabili. Alții, cu corp fonetic redus, acționează ca niște conectori frastici, preiau rolul jucat, până mai ieri, de cuvinte românești, de tipul conjuncțiilor, interjecțiilor, adverbilor etc.

Proliferarea formulelor de superlativ. Trăim într-un timp al superlativului, prin excelență. Totul e grozav, nemaipomenit, știrile-s bombe, torpile,

oamenii-s geniali, extraordinari, fenomenali. O *megaacțiune*, un *megaspion* – toate prefixoidele superlativului ies la suprafață, în vorbire: *super-*, *mega*², *hiper-* etc., asistăm la o dominanță clară a superlativului, o tendință de gonflare fără precedent a semnificației. Realitatea e supradimensionată prin lexicul vehiculat.

Dintre toate limbajele, cel al comentariului sportiv pare să dețină supremația la nivelul creativității, în ceea ce privește utilizarea superlativului. Am constatat, de atâtea ori, în emisiunile televizate sau la radio, că, la noi, „Comentariul sportiv poartă entuziasmul de la extaz la agonie, cu fluctuații, cu interstiții, cu întreruperi, cu re poziționări. Înseamnă *exuberanța* rostirii versus *temperanța* (cumpătarea, moderația, sobrietatea) acesteia. Cele două perspective sau aspecte înregistrate sunt flagrante și animă ori, pur și simplu, inhibă comentariul sportiv. Acționează ca un fel de *catalizatori stilistici*.” (Constantinovici 2017, 230).

Kitsch-ul și formele lui în româna vorbită. Prin diminutivizare excesivă, spre exemplu, se produce kitschizarea, este aruncat totul în derizoriu. E o fațetă a manifestării primitivismului în vorbire. Formulele diminutive acționează ca o capcană, aproape că nu mai avem scăpare, contaminarea s-a produs. Radu Paraschivescu e de părere că abundența cu care sunt folosite formele diminutive în limba română actuală, mai cu seamă în cea vorbită, ține de o anumită formă exacerbată de politețe. Considerăm că e mai frumos, mai politicos să ne adresăm cuiva, în orice context, uzând de repertoriul infinit al acestor vocabule.

Izvorâte din chiar vârsta copilăriei, în care copilul era ademenit, alintat cu diminutive de către părinți, bunici, cunoscuți sau simpli trecători, diminutivele pot crea și o stare de evident disconfort. Pe deasupra, ne trimit automat la *Bubico*, la *mamița*, la *lăptic*, la toate acele cuvinte „dulci”, folosite de Caragiale în *Momente și schițe*, la un soi de alienare programată a vorbitorilor. Din caracterul lor „dulceag”, de edulcorare semantică, de

² Numai în Florica Dimitrescu, DCR III, avem numeroase intrări (27) cu prefixoidul *mega-*. Acestea acoperă domenii variate de activitate: *megabancă*, *megabit*, *megabyte*, *megacentrală*, *megaconcurs*, *megaconferință*, *megaconstructor*, *megaconstrucție*, *megacorporație*, *megacredit*, *megaescrocherie*, *megafirmă*, *megahit*, *megaofertă*, *megaoraș*, *megapariu*, *megapartid*, *megapetrecere*, *megapixel*, *mega producție*, *megaproiect*, *megascandal*, *megastar*, *megastore*, *megastructură*, *megasucces*, *megatonă*.

stabilire cu orice preț a unei legături cu celălalt, prin activarea unor cuvinte „care să placă”, se ajunge, prin covârșitoarea utilizare, la o grotescă română vorbită, la o română ridicolă, kitschoasă. Se întâmplă acest fapt pentru că, „La fel ca artistul kitsch, vorbitorul se teme că, de fapt, cuvântul „frumoasă” nu e îndeajuns de frumos. Și atunci îi spune destinatarei nu că e frumoasă, ci că e *frumy*. Eventual chiar cu inimioară roz atașată. Estetizarea excesivă e instantanee; efectul kitsch e garantat. După cum tot kitsch instantaneu generează și inovațiile morfo-lexicale precum *scumpik* (cu varianta *skumpy*, resimțită ca un diminutiv al diminutivului de origine), *dulcik*, te *pupy* și toate năzbâtiile acestea idiosincratice care au devenit endemice în limbajul post-adolescenților.” (Vancu 2015, 8).

Suntem iremediabil prinși în angrenajul acestor schimonoseli ale limbii, într-o piele lexicală care nu cred că va „năpârli” în curând. De ce? Pentru că, grăbiți a ne trăi viețile, bifăm din mers, dăm *like* la orice și ne închipuim că suntem fericiți. Nu avem ce să punem în contrapondere. Limba s-a slujit și noi asistăm neputincioși la procesul de îmbalsămare a ei. De obicei, kitsch-ul lingvistic (intrat în sfera mai largă a esteticii), e asociat cu așa-zisul prost gust (*mauvais goût*), situându-se la polul opus față de ceea ce sună bine, frumos, armonios în limbă. Are caracter expansiv, cuprinde cu tentaculele sale, într-un timp extrem de redus, tot peisajul înconjurător, de la literatură, la muzică, de la arhitectură la vestimentație, neignorând limba, ca mecanism prin care ne situăm în lume și comunicăm etc. *A face kitsch* ceva înseamnă a-i frânge originalitatea, potența creativă, prin supralicitare, prin supradozaj, prin amalgamarea elementelor. Forțând puțin nota, am putea spune că se produce sub ochii noștri, în actualitate, kitschificarea limbii. Ea se înscrie în amplul proces de globalizare lingvistică și ține de libertatea incontestabilă de exprimare pe care individul secolului XXI o are în țările democratice. Acest proces de kitschificare este augmentat cu participarea mijloacelor, a tehnologiilor moderne de comunicare. Internetul face, în acest sens, cum bine se știe, ravagii, concurând la destructurarea semnificației, la inhibarea bunului gust. Asistăm la o preluare fără discernământ a unor modele obscure, la imitarea accentuată a formelor inestetice.

În 2017, la Cerisy, în Franța, s-a desfășurat, între 21 și 28 august, un colocviu cu titlul: *Le kitsch: définitions, poétiques, valeurs*, care și-a propus să scaneze, în toate domeniile, apariția și permanentizarea kitsch-ului, fenomen global, așadar, care nu se limitează doar la unul dintre aspectele expresiei. Caracterul său, dinamitând firescul, este unul de urărire a realității, de biciuire a valențelor sale pozitive.

Concluzii. Foarte mulți lingviști au cercetat, în ultimele decenii, de la Revoluție încoace, aceste fenomene repetitive ale limbajului cotidian, ale vorbirii. Ele configurează, la nivelul limbii române actuale, un traseu dificil de controlat. Gramaticile nu vor fi capabile să fixeze limba vorbită în limitele corectitudinii. Studiile despre limba română în toată dinamica ei, lucrările lexicografice consemnează faptele de limbă, le analizează, dar nu le pot elimina pe cele dezagreabile, inutile, nenormate etc. Ca orice organism viu, limba vorbită își continuă creșterea sau involuția. Dezintegrarea semantică, pierderea unor sensuri care creau profilul cuvântului, parazitarea discursului oral cu nenumărate elemente care provin din alte dimensiuni stilistice, până la obținerea efectului de kitsch, scurtcircuitarea vorbirii și selectarea căii hiperscurte de acces la semnificație sunt doar câteva dintre nenumăratele aspecte care continuă să răvășească fața limbii.

*Cum arată harta limbii române vorbite azi? Care sunt nodurile, hub-urile, legăturile dintre noduri? Hub-urile au fost definite de Barabási ca „noduri cu un număr extraordinar de mare de legături” (Barabási 2017, 68). Cum se (poate) menține coeziunea, omogenitatea stilistică și semantică, când asistăm la dezintegrarea unor puncte, a unor noduri esențiale din sistem? E posibil, deoarece virusarea vine la pachet cu acțiunea de ecologizare. Limba nu clachează sub presiunea stimulilor negativi, pentru că sistemul e unul solid, consolidat în timp. Arhitectura limbii permite să se acționeze asupra sistemului fără a-l distruge. Creativitatea lexicală (vezi cuvintele-valiză), spre exemplu, toate noile limbaje, instalate confortabil în actualitatea discursivă, fac ca limba pe care o folosim să devină complexă. Ca întotdeauna, depinde cum privim, din ce unghi, lucrurile. Panica și tendința de dramatizare pot fi păgubitoare. Dacă privim harta limbii vorbite, observăm că motivul de îngrijorare e dat de nodul roșu al greșelilor flagrante de limbă (dezacorduri, greșeli de ortografie etc.). Restul nodurilor înseamnă menținere în logica oricărei limbi vorbite. Alarma e declanșată doar de un nod. Într-o secvență, de tipul: „Am auzit de această lege *decât* (subl. n.) ce am furat, așa, la televizor și la radio în mașină.” (Paraschivescu 2014, 161), atribuită lui Marian Vanghelie, recunoscut pentru agramatismele „practicate” pe bandă rulantă, în felurite emisiuni, *decât* e legătura slabă, greșeala prin care fraza își pierde coerența morfo-sintactică și semantică. Tot astfel, într-alt context, atribuit aceluiași politician, pronumele relativ *care* destabilizează fraza, devine legătura slabă, prin care celelalte elemente își pierd motivația contextuală: „Deci, sunt șase candidaturi alături de Cristian Diaconescu *care* (subl. n.) noi considerăm*

că sigur vom câștiga Capitala în forță.” (Paraschivescu 2014, 129). Grav e că, prin urmărirea constantă a unor emisiuni în care același personaj (sau altele, asemenea lui) produce aceeași greșeală, contaminarea poate să apară. Cu alte cuvinte, vom asista la preluarea greșelii celui alt. Dacă o eliminăm, prin lucrări normative, prin programe de conștientizare etc., celelalte nu fac decât să acționeze, în grade diferite, asupra unui sistem imbatabil, căci „(...) topologia, robustețea și vulnerabilitatea nu pot fi separate între ele. Toate sistemele complexe (și sistemul limbii este unul dintre acestea – n. n.) au un călcâi al lui Ahile.” (Barabási 2017, 151).

Sintetizând, iată câteva dintre presiunile exercitate variat, în proporții felurite, asupra sistemului limbii române actuale:

- * augmentarea numărului de conectori, de cuvinte tampon sau de umplutură;
- * alternanța dintre superlativ și diminutiv;
- * alternanța dintre densitate stilistică și brevilocvență;
- * scurtcircuitarea limbii, prin inserția ticurilor verbale de sorginte anglo-americană;
- * internaționalizarea frapantă.

La ce ar putea să fie important un astfel de studiu? Prin trasarea unei hărți a limbii române vorbite, a unui graf lingvistic integrator, s-ar deschide ușa spre studiul comparativ. Spre exemplu, italienistul ar trasa o hartă a limbii italiene vorbite, în plin secol XXI, cu toți stimulii care i-ar afecta, în vreun fel, structura. Francezul ar proceda la fel, dacă ar fi să ne limităm doar la aria limbilor romanice. Confruntarea dintre aceste sisteme lingvistice complexe, percepute ca mijloace de surprindere a unei realități în mișcare, la un moment dat, cu toate aferentele fluctuații, ar conduce la extragerea unor invariabile, a unor puncte comune. În această acțiune de comparare, foarte utilă ar fi crearea unor lucrări lexicografice, de tipul celor amintite, care să surprindă rețeaua de dimensiuni conceptuale dominante, în toată stabilitatea sau fluctuația lor.

Referințe bibliografice:

- Barabási, Albert-László. 2017. *Linked. Noua știință a rețelelor*. Traducere de Marius Cosmeanu. Timișoara: Editura Brumar.
- Constantinovici, Simona. Iunie 2010. *Posibilități stilistice ale conectorilor frastici și transfrastici în textul literar*, în „Transilvania”, nr. 7-8, p. 86-91.

- Constantinovici, Simona. 2017. *Limbaajul comentariului sportiv. Pattern și creativitate*, in *Qvaestiones Romanicae V*, vol. 1, Lucrările Colocviului Internațional Comunicare și cultură în România europeană (ediția a V-a/iunie 2016). Szeged: Jate Press, p. 229-239.
- DCR III = Dimitrescu, Florica, Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman (coordonator). 2013. *Dicționar de cuvinte recente*. Ediția a III-a. București: Editura Logos.
- DEX 1996 = ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*. 1996. Ediția a II-a. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Paraschivescu, Radu. 2014. *Muște pe parbrizul vieții. Nou catalog de perle*. București: Editura Humanitas.
- Paraschivescu, Radu. 2015. *Noi vorbim, nu gândim. Nouă colecție de perle românești*. București: Editura Humanitas.
- Pinker, Steven. 2015. *Simțul stilului. Ghid de scriere pentru oamenii inteligenți din secolul 21*. Traducere din engleză de Mihaela Sofonea. București: Editura Publica.

Surse electronice:

- Vancu, Radu. 2015. *Limba anti-kitsch*, in „Transilvania”, nr. 12, p. 6-8, disponibil online: http://grants.ulbsibiu.ro/wsa/data/BDI_12_Vancu_TR.pdf.